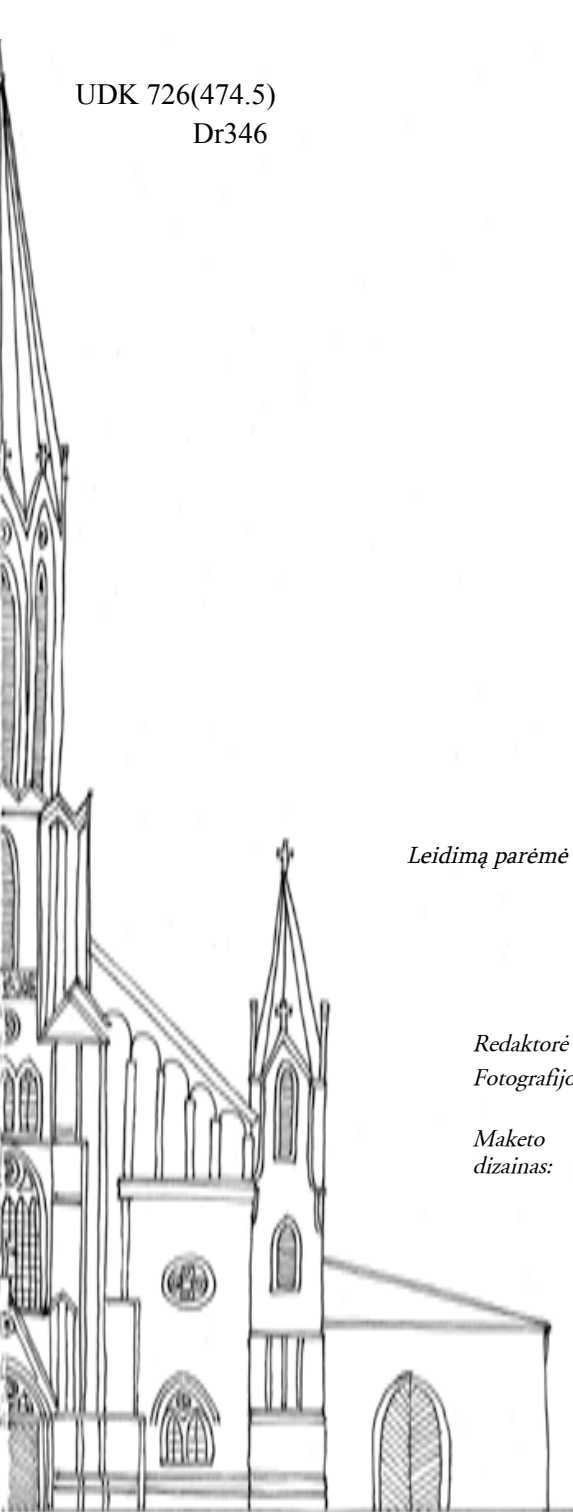

Vadovas po
Kaišiadorių
Katedrą

Leidimą parėmė

Kaišiadorių rajono savivaldybė
Kaišiadorių vyskupijos kurija
Kaišiadorių Kristaus Atsimainymo
parapija

Redaktorė

Danutė Grigonienė

Fotografijos:

Olijardo Lukoševičiaus
Dianos Tomkuvienės

*Maketo**dizainas:*

Dianos Tomkuvienės
Jurgitos Machrovos

- © Eglė Staninaitė, 2009
- © Kaišiadorių muziejus, 2009
- © UAB „Petro ofsetas“, 2009

ISBN 978-9955-815-73-0

Įžanga

Kaišiadorių miesto centre stovi didingas raudonų plytų pastatas, išdidžiai iškilęs virš gyvenamųjų namų ir visuomeninių pastatų, bokštais remiantis dangų. Tai mūsų Katedra. Visi ne kartą esame ėję pro šalį ir ne kartą buvę viduje. Tačiau ar žinome jos statybos istoriją, lydimą dviejų pasaulinių karų? Ar susimąstome, kodėl Katedra pastatyta neogotikiniu stiliumi, ir kas tas stilius apskritai? Ar numanome, kodėl mūsų bažnyčia yra vadinama Katedra? Visi, kurie norėtų sužinoti, verskite kitą puslapį ir...

Vartai

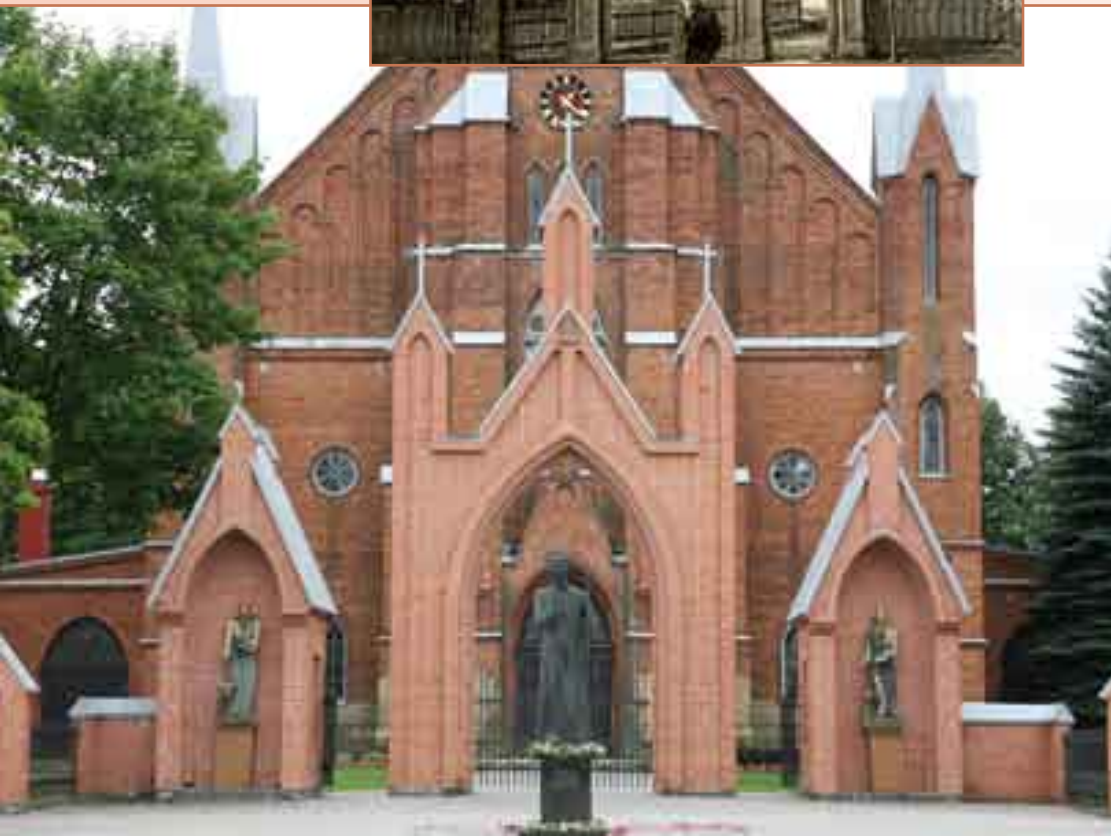
...stabtelkime prie vartų. Tai bus mūsų kelionės pradžia. Manote, jog vartai – nieko įdomaus? Ir dar kaip įdomu. Vartai – tai riba. Mes esame mieste, pro šalį lekia mašinos, skuba žmonės, o žengiamo pro vartus, ir viskas iškart pasikeičia: žmonės nebeskuba, eina rimti ir susikaupę, o ir mašinos lieka toli už tvoros. Taigi vartai labai svarbūs. Todėl žinoti truputį vartų

Senieji vartai nugriauti 1966 m.

Morkaus evangelijos pradžioje aprašytas balsas tyruose, kuris siejamas su liūto riaumojimu, taigi Morkų lydi liūtas.

Naujieji vartai pastatyti 1992 m. Autorius Brunonas Bakaitis.

istorijos visai ne pro šalį. XX a. pirmoje pusėje bažnyčios teritorija buvo apjuosta akmenų tvora, o pačiame priekyje pastatyti puošnūs vartai. Būtų jie greičiausiai stovėję iki mūsų dienų, jei ne viską pakeitęs Antrasis pasaulinis karas. Pasibaigus karo neramumams, Lietuvoje įsigalėjo rusų valdžia. Naujoji valdžia nusprendė rekonstruoti ir padidinti šalia centrinės aikštės esantį pastatą ir jame įkurti Tarybų rūmus (dabartinis savivaldybės pastatas), bet prasidėjus statybos darbams, apsižiūrėta, kad statiniui praplėsti trūksta vietos. Klebonui buvo liepta bažnyčios tvorą ir vartus patraukti arčiau bažnyčios pastato. Nepadėjo nei derybos su naująja valdžia, nei įrodinėjimai, kad vartai labai vertingi kaip meno kūriny. 1966 metais tvora ir vartai buvo nugriauti.

Deja, tvirti naują tvorą ir statyti vartus nebuvo skubama. Jie iškilo tik 1992 metais Lietuvai atgavus nepriklausomybę. Siekta atkurti buvusį vaizdą, bet tvora nebebuvo akmeninė, o iš metalinių strypų. Ir vartai ne tokie kaip senieji – netinkuoti, kuklesnės puošybos, naudotos kitokios medžiagos. Tik stiliumi buvo derinti prie bažnyčios.

Pakalbėkime apie vartų architektūros ypatumus. Vartai sumūryti iš raudonų plytų, viršuje papuošti smailiais bokšteliais, todėl atrodo, kad jie stiebiasi į dangų. Įeiti galime pro pagrindinę vartų dalį, kuri yra smailėjančios arkos pavidalo. Arka – tai lanko pavidalo konstrukcijos elementas, viršuje turintis smaigalį.

Iš abiejų vartų pusių stovi koplytėlės smailiais stogeliais. Jos abi turi smailėjančios arkos pavidalo nišas, o tose nišose stovi medinės skulptūros. Perskaitykime, kas parašyta apačioje: šv. Jonas, prie kitos – šv. Morkus. Kas jie tokie? Tai evangelistai – žmonės, kurie aprašė Jėzaus Kristaus gyvenimą ir darbus. Įėję pro vartus, kitoje koplytėlių pusėje pamatome tokias pačias nišas, o jose stovi panašios medinės skulptūros. Tai dar du evangelistai – šv. Matas ir šv. Lukas. Evangelistai vaizduojami ne vieni. Kiekvienas turi savo atributą. Atributas – tai konkretus simbolis, priskirtas vaizduojamam asmeniui ir nusakantis jo charakterį, gyvenimą ir veiklą. Šv. Lukas turi jautį, šv. Morkus – liūtą, šv. Matas – angelą, o šv. Jonas – erelį. Kiekvienas simbolis atspindi jų parašytas evangelijas. Štai Matas evangelijos pradžioje rašo apie Kristaus protėvius, todėl jį lydi angelas. Morkaus evangelijos pradžioje aprašytas balsas tyruose, kuris siejamas su liūto riaumojimu, taigi Morkų lydi liūtas. Lukas evangelijos pradžioje aprašo aukojimą šventykloje, todėl Luko simbolis ir yra jautis, nes tuomet aukodavo šiuos gyvulius. Jonas savo evangelijoje labiausiai išaukštino Dievo galybę, todėl jį visur lydi simbolis – erelis.

Evangelistų skulptūros neatsitiktinai pastatytos prie vartų. Jų dėka mes žinome apie Kristaus gyvenimą ir daromus stebuklus. Jie, kaip ir vartai, yra tarsi dieviškosios istorijos pradžia.

Lukas evangelijos pradžioje aprašo aukojimą šventykloje, todėl Luko simbolis ir yra jautis, nes tuomet aukodavo šiuos gyvulius.

Vartų koplytėlė iš šventoriaus pusės su šv. Mato skulptūra.

Kaišiadoriečių pasididžiavimas – kardinolas V. Sladkevičius.

Šventorius

Tvora ir vartai riboja bažnyčios aplinką, kuri vadinama šventoriumi. Šventorius – tai pašventinta teritorija aplink bažnyčią. Dešinėje stovi drožinėtas medinis kryžius. Jį padirbo A. Šalkauskas. Šis paminklas skirtas tremties skausmui atminti. Ją parodo ne tik ant liemens užrašyta data (1945–1952), bet ir kryžiaus viršūnėje vainikuojantis vainikas su spygliais.

Kairėje pusėje yra paminklas kardinolui Vincentui Sladkevičiui. Jis pastatytas 2007 metais. Pašventintas rugpjūčio 20 dieną per kardinolo 87-ąsias metines.

Už bažnyčios yra keletas kapų. Juose palaidoti dvaininkai: kun. A. Juknevičius (1882–1941), kan. J. Mintaučis (1913–1998), prel. S. Kiškis (1900–1995), kan. A. Varnas (1884–1952), prel. prof. T. Brazys (1870–1930), prel. J. Jonys (1912–2005), kun. M. Balnys (1921–2007).

Paminklas kardinolui V. Sladkevičiui.
Autorius Arūnas Sakalauskas.

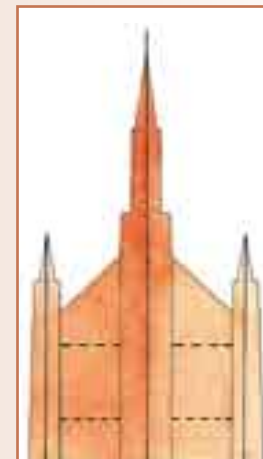
Kaišiadorių Kristaus Atsimainymo
katedros šventorius.

Fasadas

Tai, ką mes matome žiūrėdami į pastatą, vadinama fasadu. Fasadas – tai išorinė statinio sienos pusė su langais, durimis ir kitais architektūriniais elementais. Mes apžiūrėsime priekinį, šoninius ir galinį fasadus.

Bet prieš pradėdami apžiūrėti fasado puošybą ir architektūros elementus, pakalbėkime apie kompoziciją. Kompozicija – tai pastato dalių išdėstymas, jų tarpusavio ryšys ir santykis su visu. Nubrėžkime įsivaizduojamą liniją nuo apačios iki didžiojo bokšto smaigalio. Ką matome?

Optinis pastato skaidymas:
vertikalus ir horizontalus.

Abiejose pusėse yra toks pats vaizdas. Vadinasi, kompozicija yra simetriška. Kad sustiprėtų aukščio ar dydžio įspūdis, pastatų fasadai dažnai optiškai skaidomi. Skaidymas – tai stambios detalės optinis dalijimas į mažesnes. Katedros pastatas optiškai skaidomas ir horizontaliai, ir vertikalčiai. Horizontaliai skaidomos pačios sienų plokštumos. Jas skaido nedidelės horizontalios juostelės, einančios išilgai sienos. Jos vadinamos karnizais. Vertikalčiai pastatą skaido bokštai. Kad Katedra atrodytų kylanti į dangų, aukšta ir grakšti, pagrindinis bokštas išsišovęs į priekį, o mažesnieji yra kiek giliau. Visi trys bokštai atrodo lyg sudėti iš kelių į viršų mažėjančių dalių.

Pagrindinio bokšto viršus baigiasi aštuoniais siaurais langeliais su smailiais stogeliais, o virš jų iškilusi stogo smailė su kryželiu viršuje. Mažesniųjų bokštų viršūnės taip pat baigiasi langeliais, tik keturiais. Gerai įsižiūrėjus, bokštų viršūnės primena žibintą arba švyturį.

O koks gi bokštas be varpo? Kaišiadorių katedros didžiajame bokšte yra trys varpai. Vienas iš jų, geležinis, nulieta 1665 metais. Jis ypatingas tuo, jog tik du tokie geležiniai varpai išlikę iki mūsų dienų. Šis varpas nebenaudojamas, bet saugomas kaip respublikinės reikšmės paminklas. Kitas varpas nulieta 1908 metais brolių Usačiovų gamykloje iš bronzos. Jis taip pat yra didžiajame bokšte. Juo skambinama per šventes, kviečiama į šv. Mišias.

Laikrodis – kurantas įrengtas 2004 m. lenkų firmos RDUCH.

Geležinis varpas, nulieta 1665 metais.

Varpas nulieta 1908 metais brolių Usačiovų gamykloje iš bronzos. Jis taip pat yra didžiajame bokšte. Juo skambinama per šventes, kviečiama į šv. Mišias.

Apžiūrėkime priekinį fasadą. Pirmiausia pastebėsime dides duris, langus, aukštus bokštus. Bet apžiūrėję įdėmiau, išskirsime daugybę kitų detalių. Ar matote ilgas vertikalias įdubas sienose? Jos lyg kareivėliai rikiuojasi mažėjančia tvarka, o viršuje suapvalintos. Tos įdubos vadinamos įsprūdėmis. Ar atsimenate, ką kalbėjome apie vartų įėjimą? Jis smailėjančios arkos pavidalo. Tokios pačios ir bažnyčios durys – jos atkartoja vartus. Tokios durys, jas rėminanti arka ir puošyba vadinamos portalu. Virš jo iškyla trikampis skydas – vimperga, viršuje užsibaigianti kryžiumi. Tačiau virš pačių durų pusapvalėje arkoje įkomponuotas vyskupo herbas – akis, apsupta spindulių, iš kurių iškyla vyskupo mitra ir lazda (pastoralas). Apačioje užrašas „Dievas yra meilė“.

Ar matote ilgas vertikalias įdubas sienose? Tos įdubos vadinamos įsprūdėmis.

Trikampis skydas – vimperga.

Skydas su vyskupo herbu.

Portalas su vyskupo herbu skyde ir vimperga virš durų.

Smailiaarkiai koplyčios langai.

O dabar apeikime katedrą ir pasižiūrėkime į ją iš šono. Čia aiškiai matoma pastato vidinė sandara – jo vidurys iškilęs virš šoninių sienų. Šoninė Katedros siena suskirstyta aukštais smailiaarkiais langais ir nedidelėmis vertikaliomis sienelėmis. Tokios sienelės vadinamos kontraforsais. Senosiose gotikinėse bažnyčiose kontraforsai paremdavo sienas, kad šios nesugriūtų. Tobulėjant medžiagoms ir technologijoms, sienos nebesugriūdavo, o kontraforsai liko tik kaip puošmena, gotikinio stiliaus atributas. Kodėl gi senovėje griūdavo bažnyčių sienos? Senovės meistrai darbui nenaudojo tiek įvairiausių statybinių medžiagų, kokių yra dabar. To laiko statybinės medžiagos tebuvo akmenys, plytos ir tirštas skiedinys. Norėdami pastatyti aukštą sieną, meistrai lipdydavo plytą vieną prie kitos, bet kuo daugiau jų dėdavo į viršų, tuo sunkesnę svorį teko laikyti apatinei plytai. O jei dar dengdavo stogą, sienas pradėdavo veikti ne tik svoris, bet ir skėtimio jėga. Nuo per didelio svorio ir veikiamo skėtimio jėgos siena paprasčiausiai sugriūdavo. Kad taip neatsitiktų, buvo sugalvoti kontraforsai, neleidžiantys sienai išsiskęsti.

Bet eikime toliau. Bažnyčios galinėje pusėje yra apside – išsikišusi penkiakampė pastato dalis. Jos viduje paprastai būna įrengiamas altorius. Abiejuose apsidos galuose yra zakristijos – nedidelės patalpos, skirtos liturginiams reikmenims laikyti.

Apsida – galinė bažnyčios pastato dalis.

Tobulėjant medžiagoms ir technologijoms, sienos nebesugriūdavo, o kontraforsai liko tik kaip puošmena, gotikinio stiliaus atributas.

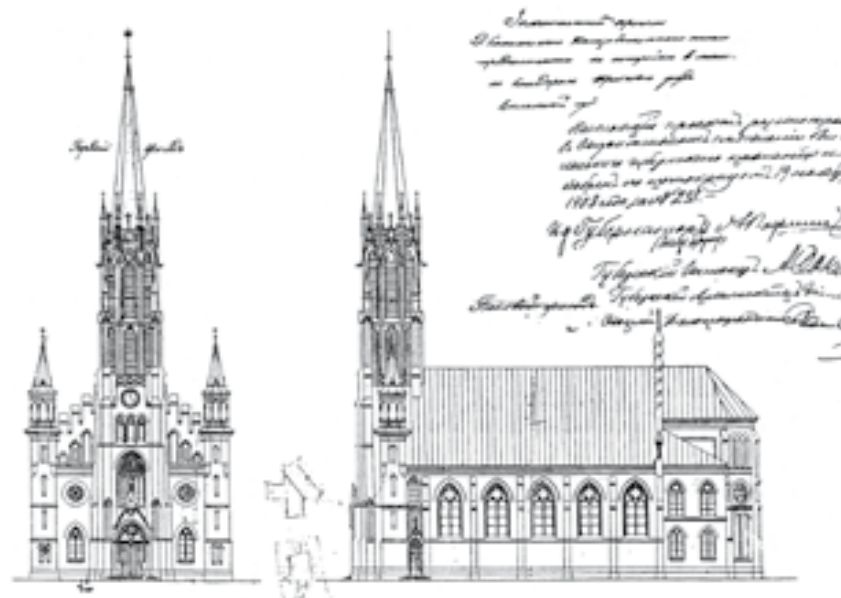
Statybos istorija

Susipažinkite, – tai Kaišiadorių Kristaus Atsimainymo Katedra. Papasakosiu jums ilgą jos statybos istoriją. Nuo ko prasideda pastato istorija? Žinoma, nuo poreikio ją statyti. Kaišiadorių miestelyje gyveno per tūkstantį katalikų, tačiau jie neturėjo savo bažnyčios. Pravoslavai turėjo cerkvę, žydai – sinagogą, o katalikai galėjo eiti į Žiežmarių arba Palomenės bažnyčias, bet jos buvo toli, o kelionė brangiai kainavo. Miestelyje bažnyčios reikėjo vis labiau ir labiau.

Nusikelkime į laikus prieš maždaug šimtą metų – į 1906 metus. Miestelis buvo visai nedidukas, su mažais mediniais nameliais ir aikšte centre. Tuo laiku vietinis dvarininkas Boleslovas Romeris prie pat aikštės padovanojo žemės sklypą bažnyčiai statyti. Sujudo sukruto žmonės, ėmė akmenis į dovanotą sklypą tempti, pamatus kloti. Tačiau susirinko bažnyčios statybos komitetas – tokia žmonių grupė, kuri atsakinga už bažnyčios statybos darbų organizavimą, ir nusprendė, jog bažnyčia bus per maža. Darbai sustojo. Bet ne tik dėl bažnyčios dydžio. Ėmė visi ginčytis, kokios gi bažnyčios Kaišiadorims reikia – medinės, mūrinės ar gelžbetoninės?

Romerių giminės herbas.

1914 metais inžinieriaus V. Michnevičius parengtas projektas.

Aukų dėžutė, į kurią rinktos aukos Kaišiadorių bažnyčios statybai.

Inžinieriaus A. Aleksandravičiaus parengtas projektas 1924 m.

Bažnyčios statyba 1926 m.

Mat iš pradžių norėta statyti medinę. Plačiau pasakoti, kokią bažnyčią buvo nuspręsta statyti, nė neverta. Geriau papasakosiu, kodėl dalies bažnyčios sienų spalva kitokia. Tuoju viską sužinosite. Nusprendus, kad bažnyčia bus mūrinė, teko ieškoti inžinieriaus, kuris nubraižytų didesnio pastato projektą. 1914 metais inžinierius V. Michnevičius parengė projektą ir statybos darbai vėl pajudėjo.

Geltonas plytas gabeno net iš Naujosios Vilnios. Darbas virte virė ir šį kartą atrodė, jog miestelis pagaliau turės savo bažnyčią, bet... Tų pačių metų vasarą prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui darbai sustojo, ir šį kartą ilgam. Tačiau praūžus karo neramumams, žmonėms sužibo nauja viltis. Karas pridarė daug nuostolių, dingo statybinės medžiagos, skirtos bažnyčiai, gyvenimas pasidarė labai sunkus. Vėl reikėjo pradėti viską nuo pradžių. Tačiau žmonės nenusiminė. 1924 metais inžinierius A. Aleksandravičius parengė projektą, remdamasis pirmaisiais projektais, tik šiek tiek santūresnį, negu buvo ankstesnieji. Sunkios gyvenimo sąlygos vertė atsisakyti puošnaus dekoro ir pasirinkti kuklesnį variantą.

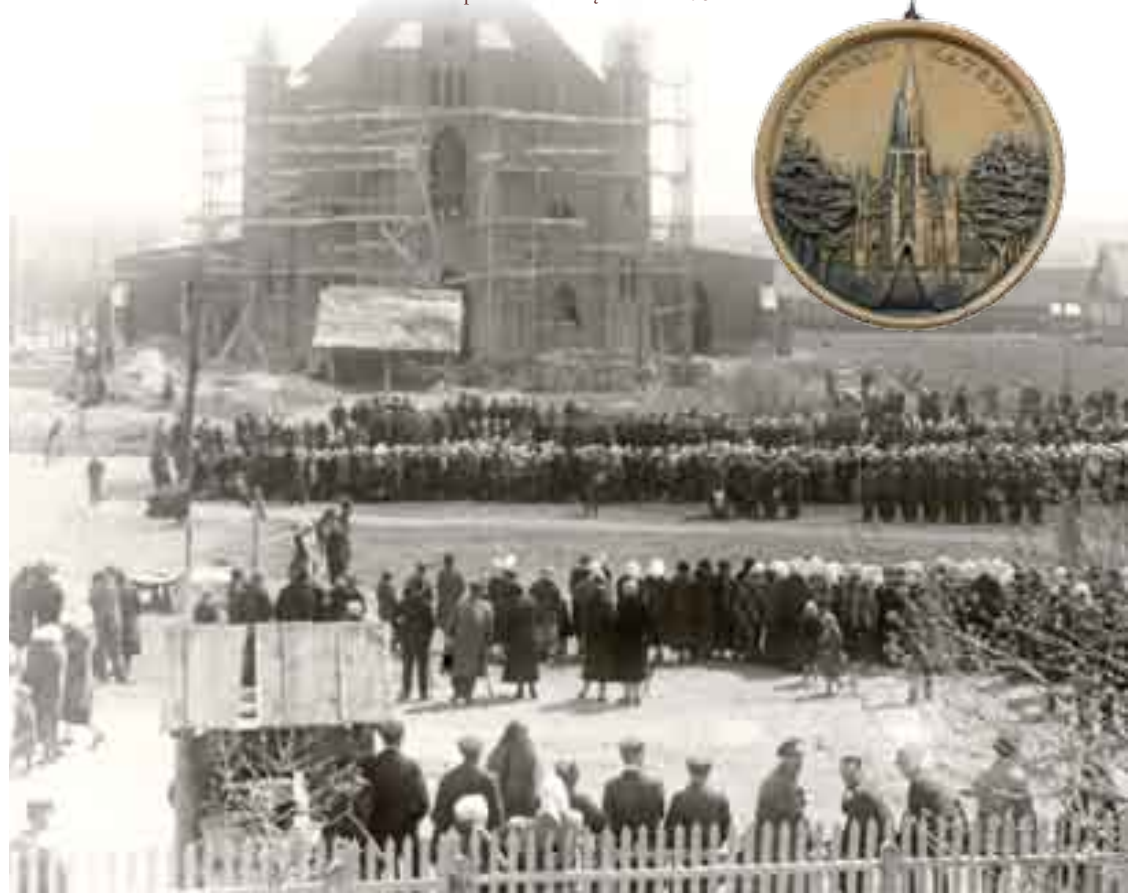
Vėl užvirė darbai. Tačiau vos įpusėjus, vėl pririekė keisti planus. 1926 metais įsteigiama Kaišiadorių vyskupija. O Kaišiadorių vyskupijos centre turi stovėti jau ne paprasta bažnyčia, o Katedra. Tačiau Katedrai yra būtinos šoninės koplyčios, kurių projekte nebuvo. Bet tai nesustabdė darbų. Koplyčias buvo sumanyta tiesiog pristatyti prie bažnyčios sienų. Daugiau darbų niekas nebetrukdė. 1932 metai yra laikomi bažnyčios užbaigimo data. Žinoma, dar buvo likę įvairiausių darbų – reikėjo sutvarkyti aplinką, apjuosti Katedros teritoriją tvora, pastatyti vartus.

1936 metais gegužės 10 dieną Kaišiadorių katedrą konsekravo vyskupas J. Kukta. Konsekracija – tai pašventinimas.

Bet statybos tuo dar nesibaigia. 1944 metais prasidėjus Antrajam pasauliniam karui, rusų kariuomenė bombardavo Kaišiadorių miestelį. Vienas sviedinys pataikė ir į centrinę Katedros bokštą. Bokšto nesugriovė, bet stipriai apgadino. Kada tiksliai jis buvo atstatytas, nėra žinoma.

Štai tokia istorija pastato, kuris iš numatytos statyti mažos medinės kaimo bažnytelės pavirto puošnia mūrine bažnyčia, vėliau – Katedra.

Šventadienis prie Kaišiadorių katedros 1930 m.

Bažnyčios statyba 1926 m. ir vyskupas Juozapas Kukta.

Prieangis

Bet užteks stoviniuoti lauke. Jau susipažinome su Katedra iš išorės. Taigi pats laikas žvilgtelti į vidų. Norėdami patekti į vidų turime eiti pro duris. Tačiau mes neisim pro pagrindines duris, kurios paprastai būna atidarytos per didžiąsias bažnytines šventes. Įeisime pro nedideles šonines dureles. O įėję pateksime į prieangį, dar kitaip vadinamą prienaviu. Prienaviai iš viso trys – vienas yra po centriniu bokštu, kiti du – šonuose po mažesniais bokštais.

Anksčiau bažnyčia ir prienavis buvo du skirtingi pastatai. Tik tas pastatas nesivadino prienaviu. Tai buvo baptisterija arba krikštykla. Krikštyklą statydavo atskirai todėl, kad nekrikštytas žmogus neturėjo teisės įžengti į bažnyčią. Tačiau keičiantis papročiams, baptisterija buvo tiesiog sujungta su bažnyčia ir liko tik nedidelė patalpėlė prie įėjimo.

Bet pats paprotys niekur nedingo. Prienavyje kabo akmeninė vandeninė, kurioje iškaltas nukryžiuotasis ir įduba šventintam vandeniui laikyti, kad žmogus įėjęs galėtų atlikti simbolinę apeigą.

O dabar užėikime į vidų.

Prieangio vartai iš vidinės pusės.

Vandeninė iš marmuro. 1994 m.
Autorius Domas Čepas.

Vidus

Tyliau. Viduje reikia laikytis tvarkos: nebėgioti, nešūkauti, netrukdyti kitiems melstis. Bet galime apsidairyti. Nekalbėkime kol kas apie bažnyčioje esančius daiktus ir panagrinėkime pastato sandarą. Katedra yra statramstinės arkinės konstrukcijos. Konstrukcija – tai pastato sąrangos elementas arba jų grupė. Apsidairę pastebėsime, kad vidaus erdvė sudaryta lyg iš trijų dalių, kurias vieną nuo kitos skiria kolonos. Tos dalys vadinamos navomis. Vidurinioji nava yra aukštesnė negu kitos dvi. Pamenate, kaip apžiūrėjome Katedrą lauke? Viršuje aiškiai išsiskyrė viena dalis, iškilusi aukščiau kitų, – tai visos trys navos, iškilusios virš koplyčių. Viduje aukščių skirtumas matomas tarp pačių navų – centrinė yra aukštesnė ir platesnė, šoninės mažesnės ir siauresnės. Kaip jau minėjau, navas vieną nuo kitos skiria kvadratinės kolonos. Jos vadinamos pilioriais. Labai panašios puskolones skirsto sienų erdvę, atkartodamos viduryje esančius piliorius. Tai jau kita architektūrinė detalė, vadinama piliastru.

O dabar pažiūrėkime į viršų. Ten aukštai bažnyčios stogas, dar kitaip vadinamas skliautas. Jis labai dekoratyvus: iš piliorių ir piliastų kylančios „juostelės“ kryžiuojasi susijungdamos tarpusavyje, taip sudarydamos raštą. Toks skliautas vadinamas kryžminių, nes atrodo lyg išraižytas kryžiuokais.

Statramstinė arkinė konstrukcija.

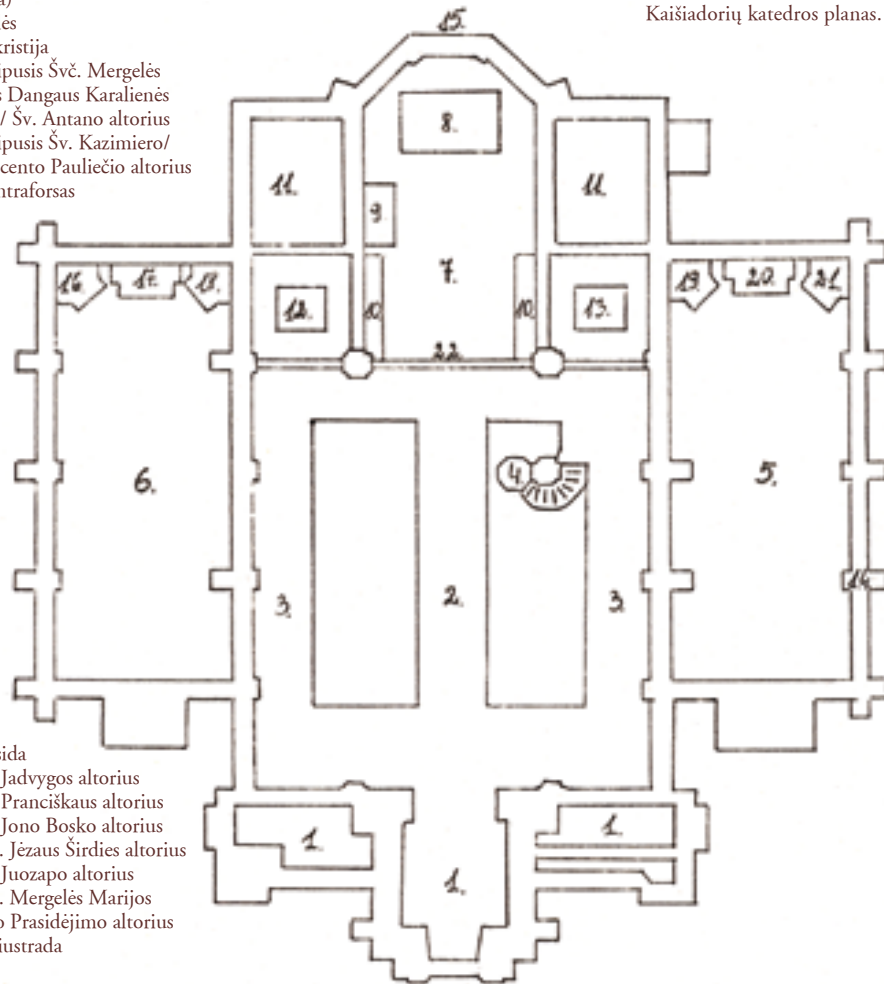
Piliastras – plokščias sienos piliorius. Piliastrai paskirti grynai dekoratyvinė – sienų plokštumų skaidymas.

Navas vieną nuo kitos skiria kvadratinės kolonos. Jos vadinamos pilioriais.

Senovės Romos bazilika.

1. Prieangis
2. Centrinė nava
3. Šoninės navos
4. Sakykla (ambona)
5. Šv. Juozapo koplyčia
6. Šv. Pranciškaus koplyčia
7. Presbiterija
8. Centrinis altorius
9. Didysis vyskupo sostas (katedra)
10. Stalės
11. Zakristija
12. Dvipusis Švč. Mergelės Marijos Danguos Karalienės altorius/ Šv. Antano altorius
13. Dvipusis Šv. Kazimiero/ Šv. Vincento Pauliečio altorius
14. Kontraforsas

Kaišiadorių katedros planas.

15. Apsida
16. Šv. Jadvygos altorius
17. Šv. Pranciškaus altorius
18. Šv. Jono Bosko altorius
19. Švč. Jėzaus Širdies altorius
20. Šv. Juozapo altorius
21. Švč. Mergelės Marijos Nekalto Prasidėjimo altorius
22. Baliustrada

Galime pažvelgti į Katedros vidų iš viršaus. Tereikia pasižiūrėti į nupieštą katedros planą.

Vidaus erdvė turi savo pavadinimą – bazilikinė erdvė. Jei tiksliau – pseudobazilikinė. Jei visos navos būtų apdengtos atskirais stogais, būtų bazilikinė, bet kadangi apdengtos vienu stogu – erdvė yra pseudobazilikinė. Iš kur kilo šis pavadinimas? Ogi atkeliavo iš senovės Romos. Ten miestuose ir miesteliuose buvo statomi dideli visuomeninės paskirties pastatai. Žinoma, jie buvo daug paprastesni – neturėjo bokštų, varpų, juo labiau kryžių, bet buvo erdvūs ir šviesūs. Žmonės juose rinkdavosi spręsti bendrų reikalų, pabendrauti. Tie pastatai buvo vadinami bazilikomis. Plintant krikščionybei pradedamos statyti bažnyčios, o senovės romėnų bazilikos pavyzdys pasirodė pats tinkamiausias.

Juk ir krikščionybė atsirado ne kur kitur, bet Romos imperijoje.

Apžvelgėme pastato sandarą. O kokių daiktų yra bažnyčios viduje? Yra klausykla, sakykla, klauptai, o atsigręžę atgal pamatysime vargonų vamzdžius, kylančius iki pat lubų.

Tai ne šiaip pastatyti daiktai. Kiekvienas iš jų turi tam tikrą paskirtį. Susipažinkime su kiekvienu atskirai. Pradėsime nuo klausyklos. Tai įrenginys klausyti išpažinties ir ją atlikti, panašus į kabiną. Jos viduje paprastai yra pasostė, skirta kunigui atsisėsti. Klausyklos priekyje dažnai būna nedidelės durelės. Katedros klausyklos durelės gana puošnios, turi du langelius, puoštus ažūru. Ažūras – tai puošimas plonais, persipynusiais elementais, kurio foną sudaro natūrali šviesa. Durelės viduryje pasibaigia nedideliu kryžiu. Klausyklos šoninėse sienelėse yra grotuoti langeliai. Po langeliais – nedidelis laiptelis prikaupti. Jis vadinamas klauptu. Pati klausykla padaryta iš medžio, puošyba kukli.

Katedroje iš viso yra keturios klausyklos. Jos, kaip ir bažnyčia, priskiriamos neogotikiniam stiliui. 1993 metais klausyklas padirbo Kauno baldžiai.

Katedros vidury įtaisyta sakykla, dar kitaip vadinama ambona. Ji prisiglaudusi prie pirmojo pilioriaus. Savo forma sakykla primena taurę su viršuje įrengtu stogeliu. Toks stogelis dar vadinamas baldakimu. Į sakyklą kunigas lipa laiptais, kurie apšviesti aplink piliorius. Šį meno kūrinį XX a. ketvirtame dešimtmetyje suprojektavo V. Jakševičius. Apžiūrėkime sakyklą atidžiau. Kiek joje įvairiausių papuošimų, lipdinių, įdubimų! Išsiaiškinkime, kaip jie vadinami ir kam jie reikalingi. Pradėsime nuo apačios. Briaunuota apvali sakyklos dalis vadinama tribūna. Joje stovėdamas kunigas skaito Šventąjį Raštą ir sako pamokslą. Kunigo pamokslas sakykloje panašus į vieną iš Biblijos siužetų, kai Kristus skelbė pamokslus nuo kalno. Siužetas taip ir vadinamas: „Kalno pamokslas“. Žinoma, Viešpats Jėzus neturėjo tokios puošnios sakyklos, bet jis buvo kalno viršūnėje, kad būtų gerai girdimas klausytojų. Todėl ir kunigas sako pamokslą sakykloje, kad išgirstų kuo daugiau tikinčiųjų. Bet grįžkime prie sakyklos papuošimų. Tribūna stovi ant tvirtos kolonos. Kolona papuošta mažomis kolonėlėmis ir įdubimais – įsprūdomis. Tribūna taip pat puošta įsprūdomis. Jos panašios į pailgus langelius, kurie išdėstyti po vieną ir po du. Sonuose įsprūdros turi nedideles kolonėles, o tos, kurios po dvi, be kolonėlių, turi dar ir papuošimą, panašų į medį. Medis simbolizuoja gyvybę ir tvirtumą, o jo šakos – pavėšį, saugumą. Senovės Romoje buvo mėgstama po medžiu rinktis diskutuoti, klausytis išminčių pamokymų ar pasakojimų. Mat medžių šakos teikdavo pavėšį ir saugodavo nuo kaitrių saulės spindulių. Šis paprotys išnyko, o medžio simbolika puošyboje išliko. Tribūnos apačia dekoruota dideliais lapais. Tai stilizuotas akanto lapas. Akantas – tai toks augalas, turintis lanksčius ir spygliuotus stiebus bei gražius lapus. Dažnai krikščionybėje akanto lapai simbolizuoja sunkiai įveikiamus uždavinius.

Sakykla (ambona).

Klausyklos durelės.

Klausykla.

Baldakimo frontonas.

Puošnus baldakimas kurį laiko konsolė – puošni atrama.

Vidinę baldakimo pusę puošia balandžio figūra, apsupta auksinių spindulių.

Įsprūda su medžio motyvu.

Tribūnos apačia dekoruota dideliais stilizuotais akanto lapais.

O dabar apžiūrėkime baldakimą. Jis labai puošnus. Baldakimą laiko konsolė – puošni atrama, jo viršus puoštas nedideliu trikampių stogeliu. Toks stogelis architektūroje vadinamas frontonu. Ant frontono iškeltas puošnus, augalo motyvais dekoruotas kryžius.

Vidinę baldakimo pusę puošia balandžio figūra, apsupta auksinių spindulių. Tai Šventosios Dvasios simbolis. Ji sklendo virš pamokslininko ir teikia jam įkvėpimo.

Iš viso ansamblio dar liko aplink pilorių apsviję laiptai. Jų atrama puošta įsprūdėmis, tik kiek kuklesnėmis. Jei gerai įsižiūrėsime, pamatysime, kad įsprūdės baigiasi trilapio dobilo lapelių primenančia figūra. Dobilas – tai Švenčiausiosios Trejybės simbolis. Trys dobilo lapeliai simbolizuoja Dievą Tėvą, Dievą Sūnų ir Dievą Šventąją Dvasią. Mažais, tarsi dobilo, lapeliais puošti ir baldakimo kraštai.

Dar vienas puošybos elementas, kurio nepaminėjome, – sakyklos sienelėje įtaisytas bareljefas, panašus į langą. Bareljefas – tai nedidelis iškilimas, nedaug nutolęs nuo sienos.

Ant sienelės, pusapvalėje arkoje, įtaisytos trys mažesnės arkutės su nedidelėmis kolonomis.

Nepamirškime dar vieno meno kūrinio. Spalvotų stiklo gabalėlių dėlionė, esanti languose, vadinama vitražu. Jis montuojamas iš plono spalvoto stiklo plokštelių sujungtų švino juostomis. Saulei šviečiant pro juos ant Katedros grindų ima žaisti spalvoti zuikučiai. Ar žinote, kodėl bažnyčių langai daromi vitražiniai? Tokia tradicija atėjo iš viduramžių. Viduriniais amžiais buvo labai daug neraštingų žmonių. Jie negalėjo perskaityti Šventojo Rašto, susipažinti su Biblija. Žmonės net negalėjo paskaityti dešimties Dievo įsakymų, nes paprasčiausiai nemokėjo skaityti. Todėl buvo sugalvota languose iš spalvotų stiklo gabalėlių dėlioti paveikslėlius – scenas iš Šventojo Rašto. Bėgant laikui, vis daugiau žmonių išmokdavo rašto. Vitražai nebeteko švietėjiškos funkcijos, bet dėl savo grožio jie išliko kaip bažnyčios puošybos dalis.

Atsimenate, kaip kalbėjome apie Katedros statybą? Ten minėjome, kad šoninės koplyčios pristatytos šiek tiek vėliau, todėl beveik visi didieji langai buvo sumažinti. Dideli liko tik du langai, esantys po viena abiejose įėjimo pusėse. Vitražai languose buvo sudėti tik 1986 metais. Kas ir kada tiksliai juos sukūrė, nėra žinoma.

Dešnėje pusėje esančiuose vitražuose pavaizduoti du vyskupai – tai Motiejus Valančius ir Jurgis Matulaitis-Matulevičius. Tai byloja užrašai vitražų apačioje. Kairėje pusėje esančiuose vitražuose pavaizduoti du valdovai – kunigaikštis Vytautas Didysis ir karalaitis šv. Kazimieras. Juos galime atpažinti iš užrašų apačioje ir atributų – Vytautas Didysis rankose laiko kalaviją, o šv. Kazimieras – baltą lelį.

Sumažinti langai virš šoninių koplyčių.

Vitražai didžiuosiuose languose.

Kryžiaus kelias

Pasivaikščiokime truputėlį. Apžiūrėkime, kokie paveikslai kabo ant abiejų bažnyčios sienų. Tai vadinamosios Kryžiaus kelio stotys arba stacijos. Paveikslai vaizduoja evangelijose aprašytą Kristaus kančių kelio į nukryžiovimo vietą Jeruzalės miesto gatvėmis epizodus. Kiekvienai Kristaus sustojimo vietai skirtas atskiras paveikslas. Žmonės eina prie šių paveikslų, sustoja prie kiekvieno atskirai, apmąsto ir kalba specialiai tam skirtą maldą. Paveikslo siužetas – tai situacija arba įvykis, pavaizduotas dailės kūrinyje ir nusakytas jo pavadinimu. Keičiantis amžiams, keitėsi ir Kryžiaus kelio stočių skaičius. Iš pradžių jų buvo septynios, vėliau atsirado keturiolika ir taip liko iki mūsų dienų.

Kad geriau suprastume, kas tai yra Kristaus kelias, trumpai prisiminkime istoriją.

Kristus, keliaudamas po šalį, daro gerus darbus, gydo žmones ir moko juos gyventi teisingai ir dorai. Tačiau ne visiems žmonėms tai patinka, ir jie nusprendžia neteisingai apkaltinti Kristų, kad galėtų jį nužudyti. Jie pasiunčia būrį kareivių, kad suimtų Jėzų. Pirmiausia jį nuveda pas Kajafą – kunigų vyriausiąjį, po to pas Pontijų Pilotą. Jisai Dievo Sūnų nuteisia mirti ant kryžiaus (1 stotis). Kareiviai tyčiodamiesi „papuošia“ jį erškėčių vainiku, ant pečių uždeda kryžių (2 stotis). Nešdamas savo naštą, Jėzus pirmą kartą parpuola po kryžiumi (3 stotis). Eidamas toliau, Kristus sutinka savo motiną Švenčiausiąją Mergelę Mariją, kuri rauda dėl savo sūnaus kančių. Kristus ją paguodžia (4 stotis). Pakeliui sutinkamas Simonas Kirėnietis. Kareiviai priverčia jį panešti sunkų kryžių (5 stotis). Eidamas Kristus sutinka prie kelio klūpančią moterį, kuri nušluosto Jo veidą (6 stotis). Iš nuovargio Kristus antrą kartą parpuola po kryžiumi (7 stotis). Kryžiaus kelyje Kristus sutinka raudančias moteris (8 stotis). Išsekęs Viešpats trečią kartą puola po kryžiumi (9 stotis). Atėjusiam į kankinimo vietą Dievo Sūnui nuplėšiami drabužiai (10 stotis). Kareiviai paguldę jį ant kryžiaus vinimis prikalą rankas ir kojas (11 stotis). Moterų apraudotas Jėzus miršta ant kryžiaus (12 stotis). Jėzaus mokinys Juozapas ir keletas moterų nuima Jėzaus kūną nuo kryžiaus (13 stotis). Suvyniotas į drobulę kūnas palaidojamas uoloje iškirstame kape. (14 stotis).

Štai tokia Kryžiaus kelio istorija. Paveikslai išdėstyti tamsesnėje bažnyčios dalyje, tarsi norint taip pabrėžti skausmą ir liūdesį.

Apžiūrinėdami Kryžiaus kelio paveikslus iš lėto prieisime prie svarbiausios bažnyčios vietos – presbiterijos.

Presbiterija

Baliustros.

Po II Vatikano susirinkimo (1962–1965) įvyko liturginė reforma ir nuspręsta altoriaus menšą statyti presbiterijos viduryje.

Baliustrada – nedidelių dekoratyvių stulpelių tvorelė.

Tai dvasininkams skirta bažnyčios dalis vidurinės navos gale. Nuo visos bažnyčios erdvės ji atskirta baliustrada – nedidelių dekoratyvių stulpelių tvorele. Joje įrengtas centrinis altorius – pati švenčiausia ir svarbiausia bažnyčios vieta. Taip pat joje įrengtas didysis vyskupo sostas, mažasis vyskupo sostas, stalės (puošnūs suolai, skirti sėdėti dvasininkams ar vienuoliams). Skirtingai nuo visos bažnyčios erdvės, presbiterija pati šviesiausia vieta – aplink ją – aukšti langai, per kuriuos šviesa krinta ant centrinio altoriaus. Kadangi bažnyčioje kiek tamsiau, o altoriaus vieta apšviesta labiau, sudaromas simbolinis išpūdis, lyg žmogus eitų per gyvenimo sunkumus į amžinąją šviesą.

Altorius yra priskiriamas architektūriniams statiniams – mažajai architektūrai. Jis, kaip ir kiekvienas statinys, turi savo sudėtinę dalį. Pagrindinės yra keturios – mensa, tabernakulis, retabulas ir glorijs. Pakalbėkime apie juos plačiau.

Pradėkime nuo mensos. Tai aukojimo stalas. Katedros altoriaus mensa savo forma panaši į stačiakampę dėžę. Ji taip ir vadinama – dėžinė mensa. Šonuose menšą puošia dvi nedidelės kolonėlės, kurios atrodo lyg laiknčios dėžės viršų. Centrinio altoriaus mensos priekis puoštas kryžiumi, įkomponuotu rate, su akanto lapais šonuose. Prie mensos tradicinė trijų pakopų pakyla, kuria kunigas pakildavo aukoti šv. Mišių.

Tačiau presbiterijoje mensa yra ne viena. Po II Vatikano susirinkimo (1962–1965) įvyko liturginė reforma ir nuspręsta altoriaus menšą statyti presbiterijos viduryje. Mat anksčiau kunigas aukodavo šv. Mišias atsukęs į altorių veidu, o į žmones nugarą. Pastačius menšą viduryje, kunigas galėjo aukoti šv. Mišias atsukęs į tikinčiuosius. Taigi 1992 metais Katedros presbiterijos viduryje atsirado supaprastintas altorius – nedidelė dėžinė mensa su mediniu kryžiumi priekyje ir nedidelėmis kolonėlėmis šonuose, kurios laiko mensos viršų.

Ant centrinio altoriaus mensos stovi į koplytėlę panašus tabernakulis. Jį sudaro du tarpsniai (dalys), kuriuos vieną nuo kito skiria juostelė – karnizas. Pirmajame tarpsnyje įtaisyta medinė spintelė, kurioje laikoma šv. Komunija – tikrasis Kristaus Kūnas ir Kraujas. Spintelės durelės puoštos mediniais drožiniais. Ant vienos durelių pusės yra raidė alfa, sudaryta iš augalinių motyvų, ant kitos pusės – raidė omega, taip pat sudaryta iš augalinių motyvų. Tai pirmą ir paskutinę graikų abėcėlės raides. Jos yra Dievo simbolis, žymi visko pradžią ir pabaigą. Abiejose durelių pusėse įtaisytos paprastos, be jokios puošybos kolonėlės. Antrasis tarpsnis – tai pusapvalės arkos pavidalo niša, kurioje stovi kilnojamas kryžius. Abiejose nišos pusėse tokios pačios kolonėlės kaip ir pirmame tarpsnyje, tik kiek plonesnės. Nišos arka puošta trilapio dobilo motyvu. Tabernakulis viršuje pasibaigia smailiu stogeliu, kurio pačioje viršūnėje įtaisytas kryželis. Stogelis puoštas augaliniais ornamentais. Tabernakulio galinėje dalyje įtaisyta dviguba laiptuota sienelė.

O dabar apžiūrėkime retabulą. Tai galinė altoriaus sienelė virš mensos. Jis yra dviejų dalių – tarpsnių, taip pat turi pamatinę dalį, ant kurios pastatytas retabulas. Pamatinė dalis prasideda nuo grindų ir iškyla truputį aukščiau mensos. Šita dalis pati plačiausia. Ji tęsiasi nuo vienos apsidės sienos iki kitos. Didžiąją jos dalį užstoja mensa, todėl pamatinė altoriaus dalis beveik nedekoruota. Turi tik nedideles išsprūdas šonuose, panašias į apvalėjančius langelius, ir pusapvalės arkos pavidalo angas. Pro jas galime patekti už altoriaus.

Spintelės durelės puoštos mediniais drožiniais. Ant vienos durelių pusės yra raidė alfa, sudaryta iš augalinių motyvų, ant kitos pusės – raidė omega, taip pat sudaryta iš augalinių motyvų. Tai pirmą ir paskutinę graikų abėcėlės raides. Jos yra Dievo simbolis, žymi visko pradžią ir pabaigą.

Trilapio dobilo motyvas dominuoja katedros pošyboje. Dobilas – tai Švenčiausiosios Trejybės simbolis. Trys dobilo lapeliai simbolizuoja Dievą Tėvą, Dievą Sūnų ir Dievą Šventąją Dvasią.

A. Jakševičiaus skulptūra
Šv. Paulius.

A. Jakševičiaus skulptūra
Šv. Petras.

Virš angų įtaisytos dviejų šventųjų skulptūros ant postamentų. Kairėje pusėje stovi šv. Petras. Dešinėje stovi šv. Paulius su kalaviju rankose. Šv. Petras yra dangaus vartų saugotojas, o šv. Paulius buvo labai aršus kovotojas prieš krikščionybę, bet paskui atsivertė, regėjime išvydęs Jėzų, ir tapo uoliausiu krikščioniu.

Pirmoji retabulo dalis prasideda kiek aukščiau mensos ir kyla beveik iki langų viršaus. Tai gerokai siauresnė dalis negu pirmoji, bet pati aukščiausia. Ši dalis vertikalčiai dar dalijama lyg į tris dalis. Pati plačiausia, su paveikslu viduryje, šiek tiek išsišovusi į priekį, kitos dvi šoninės atrodo lyg būtų kiek giliau. Šoninėse dalyse yra po dvi kolonas. Kolonos, sustatytos po dvi, vadinamos suporintomis. Jos gana paprastos – lygus, be papuošimų liemuo ir kukliai dekoruotas kapitelis. Kapitelis – tai viršutinė kolonos dalis. Jų viršuje įtaisyta nedidelė niša, kurią dekoruoja pusapvalės arkos pavidalo ornamentuota juosta.

Centrinis Kristaus Atsimainymo altorius.

Šoninių dalių kolonos laiko viršutinę antrojo tarpsnio dalį – antablementą. Tai horizontali perdanga, paremta kolonomis. Klasikinis antablementas sudarytas iš trijų dalių – apatinės dalies prie kolonų – architravo, vidurinės dalies – frizo ir viršutinės dalies – karnizo. Šiuo atveju antablementas neturi architravo. Vietoj jo tik nedidelė juostelė – fascija. Toks antablementas vadinamas nebaigtu.

Vidurinė dalis – frizas, puoštas angeliuko galvute. Virš jo įtaisytas dekoruotas karnizas. Kaip ir priklauso, antablementas užbaigiamas nedideliu frontonu.

Kitos dvi kolonos, esančios vidurinėje dalyje, jau yra puošnesnės. Jos yra aukštesnės, jų liemuo panašus į spiralę, o kapitelis primena gėlių puokštę.

Tarp kolonų įkomponuota pusapvalė arka, aprėminanti paveikslą. Arka puošta trilapio dobilo motyvu, taip pat pusapvalė ornamentuota juosta.

Antrasis tarpsnis pats mažiausias. Jis prasideda ties langų viršūnėmis ir baigiasi sulig skliautų smaile. Tarpsnio viduryje įkomponuota gipsinė Dievo Tėvo skulptūra. Jos viršų puošia pusapvalė arka su trilapio dobilo motyvais. Iš abiejų pusių įtaisyti papuošimai su kolonom, antablementais ir frontonais.

Antroji altoriaus dalis baigiasi smailėjančia arka, kurios pačioje viršūnėje įkomponuota Šventosios Dvasios skulptūra, apsupta spindulių. Ši kompozicija vadinama glorią.

Taigi centriniame altoriuje visos skulptūros ir papuošimai sukomponuoti pagal svarbumą. Prie mensos yra dvasininko vieta. Dvasininkas – tai Kristaus atstovas žemėje, o Kristus – tai tikras Dievas ir tikras žmogus. Aukščiausioje pakopoje, virš Dievo Tėvo yra pavaizduota Šventoji Dvasia. Ji – gerosios žinios nešėja, kurios dėka juntame Dievo palaimą.

Antrasis altoriaus tarpsnis.

Dailininkas
Vincentas Jakševičius.

Puošybės detalė.

Vario graviūra. Užrašas kitoje pusėje: „Iš šito paveikslą kauliškis menininkas Rudolfas nupiešė Kaišėdorių katedros Didysam Altioriui ant drobės Atsimainiusio V. Jėzaus paveikslą“.

Su altoriaus architektūra susipažiname, bet neaptarėme vieno labai svarbaus paveikslą. Keletą kartų jau buvo paminėtas šis paveikslas – pats altoriaus centras. Tai – „Kristaus Atsimainymas“. Šį paveikslą 1936 metais nutapė Ignatas Rudolfas pagal to paties pavadinimo italų dailininko Rafaelio darbą. Tapydamas I. Rudolfas naudojosi vario graviūra, dabar saugoma Kaišėdorių muziejuje. Kristaus Atsimainymas – siužetas iš Biblijos. Naujasis Testamentas pasakoja, jog Jėzus pasiėmė Petrą, Jokubą bei Joną ir nusivedė juos ant aukšto kalno. Ten jis atsimainė jų aki-vaizdoje. Jo drabužiai ėmė spindėti baltai, o veidas nušvito kaip saulė. Jiems pasirodė Elisas ir Mozė, kurie kalbėjosi su Jėzumi. Elisas simbolizuoja pranašus, o Mozė – Dievo duotą įstatymą. Tai tokia trumpa Kristaus Atsimainymo istorija. Ji įrodo Jėzaus dievišką prigimtį. Paveikslą siužetas paremtas šiuo pasakojimu. Paveikslą viršuje vaizduojamas Kristus debesų fone, jam iš dešinės yra Elisas, iš kairės – Mozė. Ant kalno viršūnės vaizduojami persigandę Petras, Jokūbas ir Jonas. Paveikslą apatinėje dalyje Rafaelis pavaizdavo mažai ką bendro su Kristaus atsimainymu turinčią istoriją apie berniuko lunatiko išgydymą. Apaštalams nepavyko jo pagydyti, tačiau Jėzus jį pagydė. Šių dviejų istorijų sujungimas viename paveiksle nori patvirtinti Kristaus dieviškumą: ko negali žmogus – gali Dievas.

Apžvelgėme altoriaus papuošimus. Dabar pakalbėkime apie kompoziciją. Kaip ir aptardami bažnyčios fasadą, pabandykime išvesti tiesią liniją per patį altoriaus centrą. Pamatysime, jog abiejose linijos pusėse lieka toks pats vaizdas. Taigi kompozicija simetriška.

Rafaelio paveikslas „Kristaus Atsimainymas“.

I. Rudolfo paveikslas „Kristaus Atsimainymas“.

Bet žvalgykimės toliau. Presbiterijoje daug puošnių medžio gaminių. Tai didysis vyskupo sostas, mažasis vyskupo sostas ir stalės. Pradėkime nuo vyskupo sosto, kuris nuo senų laikų vadinamas katedra. Žodis *katedra* (graikiškai) siaurąja prasme reiškia *sėdimą vietą, kėdę*. Antikiniame pasaulyje šiuo žodžiu buvo vadinama teisėjo, mokytojo kėdė. Ši katedros prasmė sutinkama aukštojo mokslo įstaigose, kuriose veikia įvairių mokslų katedros, vadovaujamos katedrų vedėjų. Plačiąja prasme katedros sąvoka apima mokymą, teisingumo vykdymą bei garbingą vietą. Krikščionys pasirinko šį pasaulietinį terminą vyskupo apaštališkai įpėdinystei ir galioms išreikšti. Vyskupo katedros buvimas bažnyčioje suteikia jos pastatui išskirtinumo ir prakilnumo tarp kitų vyskupijos bažnyčių. Tad visai nenuostabu, kad katedromis imta vadinti bažnyčias, kuriose stovi vyskupo sostas.

Vyskupo katedra Kaišėdoryse turi tris pagrindines dalis: trijų pakopų pakylą, krėslą ir baldakimą.

Krėslas gausiai dekoruotas – viršuje įtaisyta angeliuko galvutė, ranktūrius kaip sfinksai laiko taip pat du angeliukai, atkalnę puošia augalų motyvai. Nuo pakylų iki baldakimo kyla sosto galinė sienelė. Jos priekinė dalis papuošta angeliukų galvutėmis ir gėlių žiedais, šonuose baldakimą remia pailgintos suporuotos kolonos, stovinčios ant postamentų, kurie puošti dviem nedidelėmis kolonėlėmis apačioje. Vidinė sienelės dalis puošta pusapskritės arka ir geometriniiais ornamentais. Bet puošniausias – sosto baldakimas, panašus į karūną. Baldakimą laiko dvi konsolės – puošnios atramos. Baldakimo apačioje kraštas puoštas dantukais, o virš jo – pusapskritės arkos pavidalo skydas, kurį rėmina juostelė su dobilo motyvu, virš jos – juostelė su geometriniu motyvu. Skyde įkomponuoti vyskupo ženklai – mitra, kryžius ir pastoralas. Pačiame baldakimo viršuje įkomponuotas augaliniais ornamentais puoštas kryžius, jo papėdėje – angeliuko galvutė.

Vyskupo krėslas.

Vyskupo krėslas rankturis.

Didžiojo vyskupo sosto skydas, su įkomponuotais vyskupo atributais – mitra, pastoralu ir kryžiumi.

Didysis vyskupo sostas – katedra.

Priešais didįjį vyskupo sostą stovi mažasis vyskupo sostas, vadinams faldistorijumi.

Priešais didįjį vyskupo sostą stovi mažasis vyskupo sostas, vadinams faldistorijumi. Jis buvo skirtas vyskupui, kai pagal liturgiją šis negalėdavo sėdėti didžiajame soste (Didįjį penktadienį, gedulingose pamaldose). Tai kiek kuklesnis medžio drožinys. Jis turi klaupą, krėslą ir nugarinę sienelę, tačiau neturi baldakimo. Nugarinė sienelė, priekis ir šonai dekoruoti augaliniais motyvais. Nugarinės sienelės viršuje nedidelis stogelis, kuriame įkomponuota pusapvalė arka, o joje vyskupo mitra ir atversta knyga. Virš stogelio – augaliniais motyvais dekoruotas kryžius. Nugarinę sienelę rėmina pusapvalė arka, kurią puošia dantukai. Tokie patys dantukai puošia ir klaupto priekį. Sienelė taip pat puošta pasagine arka, kurios viduryje įkomponuotas vyskupo ženklas – toks pat kaip virš laukųjų durų.

Ir vienoje, ir kitoje presbiterijos pusėje įrengtos stalės dvasininkams sėdėti. Tai puošnūs drožinėti mediniai krėslai. Paprastai stalės turi klaupyklą, tačiau Katedros stalės įdomios tuo, kad klaupų neturi. Siena virš stalių krėslų dekoruota stiuko lipdiniais – pusapvalėmis arkomis su rozetėmis viduryje. Arkų yra tiek, kiek ir krėslų. Krėslų priekyje įtaisytos sienelės. Jos suskirstytos tarpniais, kurių kiekvieną skiria kolona. Kiekvieną tarpnį puošia augalinis motyvas. Tarpnių taip pat yra tiek, kiek krėslų.

Sinodo posėdis Kaišiadorių katedroje 1936m.

Stalių vaizdas nuo altoriaus pusės.

Tačiau centrinis altorius nėra vienintelis. Šoninių navų galuose įrengta po vieną dvipusį altorių. Dvipusis – kaip ir paveikslas bei altoriaus dalys yra abiejose pusėse. Kairiosios navos gale stovi Švč. Mergelės Marijos Danguos Karalienės altorius. Kitoje jo pusėje – Šv. Antano altorius. Nuo bažnyčios erdvės jis atskirtas baliustrada. Altoriaus retabulas dviejų tarpnių. Apačioje įtaisyta dviejų pakopų pakyla. Taip pat yra stačiakampė dėžinė mensa. Jos priekis puoštas trimis įsprūdomis – vidurinė platesnė, šoninės siauresnės. Vidurinėsios įsprūdės viduryje – kryžius, šonuose – nedidelės kolonėlės.

Virš mensos yra altoriaus dalis, vadinama predela. Tai altoriaus retabulo apačia. Ji taip pat dekoruota įsprūdomis su kolonėlėmis ir ornamentu viršuje.

Pirmasis altoriaus retabulo tarpsnis atrodo lyg sudarytas iš trijų dalių – vidurinėsios, platesnės ir išsikišusios į priekį, bei dviejų šoninių, esančių šiek tiek giliau. Viduriniojoje dalyje įkomponuotas paveikslas „Švenčiausioji Mergelė Marija, Danguos Karalienė“, kurį XX a. II ketvirtyje, manoma, nutapė Ignatas Rudolfas. Paveikslą rėmina pusapvalė arka su geometriniais ornamentais. Iš dviejų pusių paveikslą puošia kolonos pauksuotais kapiteliais, kurie laiko nedidelius frontonėlius. Virš paveikslą sumontuotas stogelis, puoštas banguojančiais augaliniais motyvais – krabais. Stogelio kampuose įtaisyti akroterijai.

Epitafinė lenta, skirta pirmajam Kaišiadorių vyskupui J. Kuktai. Autorius Bronius Petrauskas.

Šoninio altoriaus paveikslas „Švenčiausioji Mergelė Marija, Danguos Karalienė“. Autorius Ignatas Rudolfas.

„Šv. Antano Paduviečio“ paveikslas.

V. Jakševičiaus sukurtas šoninio altoriaus projektas.

Šv. Kazimiero šoninis altorius.

Šoninėse dalyse ilgos pusapvalės įsprūdus, dekoruotos kryžiaus rate motyvais, ir suporuotos kolonos šonuose.

Antrasis tarpnis visai nedidelis. Jis pusapvalės arkos pavidalo su nedidelėmis kolonėlėmis šonuose. Jame įkomponuotas paveikslas „Šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresė“ Tarpinio šonai puošti keturkampėmis kolonėlėmis su stogeliais, o jų viršuje ilgi pinakliai (smaili stogeliai), puošti krabais ir kryželiais viršuje. Tarpnis baigiasi kryžiumi.

Lygiai toks pats altorius yra ir kitoje pusėje. Tik pirmame retabulo tarpnyje yra „Šv. Antano Paduviečio“ paveikslas, o antrame – „Angelo sargo“ paveikslas.

Analogiškas altorius yra ir dešinėsios navos gale. Vienoje jo pusėje yra paveikslas „Šv. Kazimieras“, viršuje – „Šv. Aloyzas“. Kitoje altoriaus pusėje – paveikslai „Šv. Vincentas Paulietis“ ir „Šv. popiežius Pijus XI“. Priešais šv. Kazimiero paveikslą įrengtas simbolinis kapas, prie kurio kalbama užtarimo malda už mirusiųosius.

Koplyčios

Koplyčios, kaip jau minėjau, buvo pristatytos truputį vėliau, todėl jos šiek tiek skiriasi nuo Katedros. Kitaip nei pastatas, jos yra statramstinės sijinės konstrukcijos. Katedra turi dvi koplyčias: šv. Juozapo koplyčią prie dešinėsios navos ir šv. Pranciškaus prie kairiosios navos.

Pirmiausia pasižvalgykime po šv. Juozapo koplyčią. Joje yra keletas klauptų, klausykla, kryžiaus kelio reljefai ant sienų ir trys altoriai, nuo bendros erdvės atitverti baliustrada. Su altoriaus dalimis susipažinome apžiūrinėdami didįjį altorių, pabandykime panagrinėti ir šiuos tris.

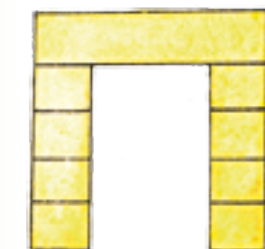
Arčiau durų yra Švenčiausiosios Jėzaus Širdies altorius. Tai visai neįmantrus statinys. Jis turi stačiakampę dėžinę menšą ir vieno tarpinio retabulą. Tačiau šis altorius neturi tabernakulio. Mensos priekinė dalis puošta įsprūda su Jėzaus monograma IHS. Retabulo šonuose po vieną koloną, o viršuje nedidelis frontonėlis su puoštu skydu. Analogiškas yra arčiau lango esantis Švenčiausiosios Mergelės Marijos Nekalto Prasidėjimo altorius. Skiriasi tik tuo, kad turi tabernakulį, o mensos priekis puoštas Marijos monograma MA. Kiek didesnis yra šv. Juozapo altorius. Jo šonuose dvi suporuotos kolonos. Šis altorius aukštesnis už kitus. Visų altorių kolonos stovi ant postamentų, kurie iš trijų pusių dekoruoti įsprūdomis ir gėlių motyvais.

Šioje koplyčioje retai kada aukojamos šv. Mišios už mirusiųosius. Koplyčios sienas puošia italų autoriaus Alesco „Kryžiaus kelio“ reljefai. Reljefas – tai iškilus vaizdas plokščiame fone. Juos 1997 metais padovanojo popiežiaus nuncijus Pietų Korėjoje arkivyskupas J. Bulaitis.

Šv. Juozapo koplyčia.

Koplyčios sienas puošia italų autoriaus Alesco „Kryžiaus kelio“ reljefai.

Statramtinė sijinė konstrukcija.

Altorinis paveikslas „Šv. Juozapas“. Autorius I. Rudolfas.

Kita koplyčia vadinama šv. Pranciškaus vardu. Savo apstatymu ji nelabai skiriasi nuo prieš tai minėtos koplyčios – trys altoriai, keletas klauptų. Pagrindinis altorius – šv. Pranciškaus, šoniniai – šv. Jadvygos ir šv. Jono Bosko. Šios koplyčios altoriai savo architektūra ir puošyba identiški šv. Juozapo koplyčiai. Tačiau tai kitų šventųjų altoriai. Altoriai mensų priekyje neturi monogramų.

Šv. Pranciškaus koplyčios altoriai.

Kripta

Išėję iš šv. Pranciškaus koplyčios, trumpam stabtelkime prie šoninio Švč. M. Marijos altoriaus. Dešinėje pusėje pamatysime laiptus, vedančius į rūšį, vadinamą kripta. Paprašykite, kad jus palydėtų kas nors iš katedrą prižiūrinčių asmenų. Nusileidę į kriptą atsidursite požeminėje koplyčioje su nedideliu altoriumi. Kripta taip pat yra dažnai lankoma vieta, nes joje palaidotas pirmasis Kaišiadorių vyskupas J. Kukta (1873–1942) ir Dievo tarnas arkivyskupas Teofilus Matulionis (1873–1962). Tikintieji tikisi, kad arkivyskupas T. Matulionis bus paskelbtas palaimintuoju, nes savo gyvenime dėl tikėjimo labai daug kentėjo, bet nepalūžo. Kiekvieno mėnesio dvidešimtą dieną tikintieji lanko jo kapą ir meldžia paskelbimo palaimintuoju ar šventuoju malonės.

Vyskupas Juozapas Kukta.

Arkivyskupas Teofilus Matulionis.

Baigiamasis žodis

Mūsų kelionė jau visai baigiasi. Apžiūrėjome Katedros vartus ir šventorių, pasižvalgėme po vidų, sužinojome šiek tiek istorijos. Tačiau liko dar vienas svarbus dalykas – bažnyčios, kaip pastato, simbolinis suvokimas. Bažnyčia niekada nebuvo suprantama vien kaip statinys žmonėms susirinkti.

Viduriniaisiais amžiais (tai laikai, kada atsirado vienas iš stilių – gotika), bažnyčios pastatas buvo siejamas su laivu. Ne šiaip laivu, o Nojaus. Prisiminkime istoriją apie Noją.

Praėjus daugeliui amžių nuo pasaulio sutvėrimo, žemėje atsirado daugybė žmonių – Ievos ir Adomo palikuonių. Pradžioje jie tarnavo Dievui, bet vėliau ėmė blogai elgtis ir nusižengė Dievo valiai. Negalėdamas susitaikyti su žmonių nedorybėmis, Dievas nusprendė juos nubausti užtvindydamas žemę. Tik vieną žmogų, vardu Nojų, Dievas perspėjo: liepė jam pastatyti laivą, surinkti į jį savo šeimą ir po porą visų žemėje esančių gyvūnų. Pro šalį eidami žmonės šaipėsi iš jo, bet Nojus nepyko, o ragino juos atgailauti už savo nuodėmes. Kai laivas buvo baigtas, prapliupo smarki liūtis. Lijo keturiasdešimt dienų ir keturiasdešimt naktų. Visą žemę užtvindė vanduo ir visi nedori žmonės žuvo. Po šimto penkiasdešimties dienų potvynis baigėsi. Nojus iš laivo išleido balandį, kad pažiūrėtų, ar vanduo jau pakankamai nuslūgęs. Balandis snape parsinešė alyvmedžio šakelę. Iš šio ženklų Nojus suprato, kad tvanas baigėsi.

Taigi Nojaus laivas buvo išsigelbėjimas doriems žmonėms. Taip ir Bažnyčia kaip tikinčiųjų bendruomenė yra žmonių išsigelbėjimas ir amžinojo gyvenimo viltis. Iš bažnyčios sutapatinimo su laivu atsirado ir navų pavadinimas, nes lotyniškai navis reiškia laivą. Prisijunkite prie mūsų, plauksime kartu....

Staninaitė, Eglė

Vadovas po Kaišiadorių katedrą. – Kaišiadorys: Kaišiadorių muziejus, 2009. – 32 p.

Knygoje rašoma apie Kaišiadorių Kristaus Atsimainymo katedros raidą, architektūros ir dailės bruožus.

UDK 726(474.5)

Redaktorė

Audronė Sakalauskaitė

Fotografai:

Kostas Radlinskas

Renata Drulienė

Dizainerė

Jurgita Machrova

Kaišiadorių muziejus, Gedimino g. 85, Kaišiadorys
www.kaisiadoriumuziejus.lt

UAB „Petro ofsetas“ Žalgirio g. 90, Vilnius
www.petroofsetas.lt

Kaišiadorių Katedros vargonai,
pastatyti 1996 metais, minint
Katedros 60 metų jubiliejų.
Meistras Antanas Šauklys.

